

En romersk Indskrift fra Celeia i Noricum.

Ved

J. L. Ussing.

(Meddelt i Mødet den 11. Januar 1895.)

Den lille By Cilli i Steiermark, der er bekendt for sin smukke Beliggenhed ved Floden Sann, som falder i Sava, er en gammel romersk By og var i sin Tid en af de vigtigste Stæder i Noricum. Den hed Celeia eller, fra det Øjeblik, da Kejser Claudius gav den romersk Borgerret, Claudia Celeia. Et ret anseligt Antal romerske Indskrifter ere bevarede fra denne By og udgivne af Th. Mommsen i Corpus Inscriptionum Latinarum vol. III, p. II, n. 5154—5280. Efter 1873, da dette Bind udkom, er der kommet nogle enkelte til. Disse findes tilligemed de af hine, der endnu existere, udgivne i en ny Bog: Römische Inschriften in Cilli von Dr. G. Schön, Cilli 1894.

En af disse, Schön Nr. 41, turde have lidt mere end almindelig Interesse, ligesom den allerede ved det første Øjesyn viser sig som betydelig ældre og anseligere end de øvrige. Det er en Marmorsten, 1,05 Meter høj, 1,06 lang og 0,14 tyk. Den blev ifjor flyttet til Museet fra S. Danielskirken, hvor den efter Meddelelse af Dr. Thor Lange laa som Gulvplade i et Sidekapel med Skriften nedad. Efter Schöns Angivelse har den i sin Tid udgjort en Del af Alteret. Det er uden Tvivl for at anvendes der, at Stenen er bleven mishandlet. Den øverste Rand er hugget bort med en Meisel; det samme er Tilfældet med Randen til venstre og med den Lisén midt

paa Stenen, der adskilte de to Indskrifter; til højre mangler et større Stykke, vistnok kun lidet mindre end det bevarede. Stenen viser sig nemlig at være Fodstykke til to Statuer, som en Mand ved Navn L. Cassius Maximus har forlangt oprejste ved sit Testamente, og som hans Frigivne, der har arvet ham, derefter har ladet udføre. Hovedindskrifterne, som ere enslydende, staa ved Siden af hinanden; men den med mindre Bogstaver tilføjede Indskrift fra Arvingen staaer under den anden Indskrift. Hvis denne havde været den sidste, havde Arvingens Indskrift staaet under dem begge; thi Symmetrien kræver, at den skal staa midt paa Monumentet. Der har altsaa været endnu en Hovedindskrift i det Stykke, der mangler til højre, og Fodstykket har ikke baaret to, men tre Statuer. Hvem den tredie Person har været, er det ørkesløst at gætte paa.

Indskriften lyder saaledes:

DIVAE . . LIAE
 LCASSIVS
 CLAMAXIMUS
 >LEG·VI·FERR
 T F I

DOMITIA
 LCASSI
 CLAMAX

 T . .

LCASSIVSEV
 FACIENDAS

Diviae Juliae

L. Cassius

Cla(udia) Maximus

centurio legionis sextae ferratae [centurio legionis sextae ferratae]

t(estamento) f(ieri) i(ussit)

t(estamento) [f(ieri) i(ussit)]

L. Cassius Eu[tychus ?
 faciendas [curavit]

Her har altsaa staaet Statuer af to højbaarne Kvinder. Den ene, Diva Julia, er uden Tvivl Kejser Augusts Hustru Livia, der efter hans Død fik Navnet Julia som adopteret ind i hans Familie. Hun døde Aar 31, se Tacit. Ann. V, 1. Tillægs-

ordet Diva forbyder at tænke paa Augusts Datter eller paa hans Datterdatter, der begge døde i Skændsel og Landflygtighed Aar 14 og Aar 40. Ligesaa lidt kan man tænke paa Germanicus' Søster eller Datter, der vel havde faaet deres Tilnavn Livilla tilføjet.

Den anden, Domitia var en Datterdatter af Octavia og M. Antonius, gift med M. Valerius Messala, Moder til Messalina og Faster til Kejser Nero. Tacitus fortæller i *Annal.* XII, 64 f., hvorledes Agrippina i Aaret 54 fik hende anklaget for Højforræderi, saa hun nødtes til at tage sig selv af Dage.

Disse to Prinsesser har nu en vis L. Cassius Maximus af tribus Claudia ved sit Testamente paalagt sin Arving at oprejse Statuer for. T. F. I. betyder: testamento fieri iussit, se Wilmanns' *Exempla Inscriptionum Latinarum* n. 1438, 1298, 1301 o. a.

Den testamentariske Bestemmelse er udført af Arvingen, L. Cassius Eutyclus, eller hvilket andet med Eu begyndende Tilnavn han har havt.

Hvilke Velgerninger L. Cassius Maximus har modtaget af de to fornemme Damer, eller i hvilket Forhold han har staaet til dem, angives ikke; men det maa have været en indbringende Bestilling, siden han kunde erhverve sig en saadan Formue, at der af Arven kunde rejses et saa aneligt Monument som det foreliggende. Han var fra først af en ringe Mand, og han naaede aldrig højere end til at blive Centurion. Han stod ved den 6te Legion, der bar Tilnavnet ferrata, se Orelli *Inscr. Lat.* n. 3368 og 3369. Denne Legion laa i Aaret 19 (se Tacit. *Ann.* II, 79) i Syrien, og har formodentlig altid ligget der; Omflytning af Legioner fandt jo kun Sted i Nødtilfælde. I Noricum var det, som Indskrifterne fra Antoninernes Tid og senere vise, legio II Italica, der var stationeret. L. Cassius synes da, efter at have forladt Krigstjenesten i Syrien, at være indtraadt i en anden Stilling i Noricum. Et noget lignende Exempel afgiver en anden Indskrift fra Celeia, *Corp. Inscr. Lat.* III, n. 5156 a, Schön n. 29, en Indskrift fra Septimius Severus' og hans Søn-

ners Tid, hvorpaa Getas Navn som sædvanlig er udkradset. En Centurion fra 10de Legion, der laa i Spanien, se Tacit. Hist. II, 58, har i Celeia oprejst et Alter for «Kejsernes uforanderlige Lykke»: *Fortunae stabili, pro salute dominorum nostrorum, imperatorum L. Septimii Severi Pii Pertinacis et M. Aurelii Antonini Augustorum [et P. Septimii Getae Cæsaris] Ulpianus Valerianus centurio legionis X geminae.*

Spørge vi nu om, hvilken Stilling disse forhenværende Centurioner have indtaget her i Noricum, kunne vi ikke tænke os andet, end at de have været Forvaltere eller Bestyrere af den kejserslige Families Ejendomme der. Den kejserslige Privatejendom, *patrimonium Cæsaris*, forskellig fra *Fiscus*, var særdeles betydelig og fandtes rundt omkring i de kejserslige Provinser. Medens Provinserne selv og hvad der vedkom *Fiscus* bestyredes af *Procuratores* af Ridderstanden, bestyredes denne af plebejiske *Procuratores*, oftest maaske af Frigivne. *Procurator patrimonii* nævnes af Ulpian i *Digest. XXX, 1, 39 § 9*, samt i Indskrifter som Orelli-Henzen n. 6344 og 6346, en *procurator a patrimonio* smstds. n. 6345, en *procurator usiacus* (d. e. *οδοσιακός*) i Ægypten smstds. n. 6348, eller *procurator Alexandriae ad rationes patrimonii*, Fabretti n. 198 og 482, paa Græsk *ἐπίτροπος δουκηνάριος Ἀλεξανδρείας τοῦ ἰδίου λόγου*, Corp. Inscr. Græc. n. 3751, eller blot *ιδώλογος*, Strab. XVII, 1, 12¹⁾. Naar Spartian i sin Levnedsbeskrivelse af Septimius Severus fortæller om denne Kejsers, at han efter at have dræbt en stor Mængde af Clodius Albinus' Tilhængere og konfiskeret deres Formue efterlod sine Sønner saa store Rigdomme, som ingen Kejsers tidligere, og saa tilføjer (Cap. 12) «*tuncque primum privatarum rerum procuratio constituta est*», maa dette vel forstaas om en fælles Overbestyrer, *procurator rei privatæ*; særskilte Bestyrere af de kejserslige Privatejendomme i de forskellige Provinser maa der altid have været.

¹⁾ Mere se Marquardt, Römische Staatsverwaltung II, S. 300.

Det var naturligvis ikke blot Kejserens Sønner, men ogsaa andre Medlemmer af den kejserlige Familie, som snart paa en, snart paa en anden Maade kom i Besiddelse af store Ejendomme i de kejserlige Provinser. Saaledes beretter Josephus (*Bellum Iudaicum* II, 9, 1 og *Archæologia Iud.* XVII, 18, 2, 2), at Herodes den Stores Søster Salome ved sin Død testamenterede sit hele Herskab til Kejserinden Livia eller Julia. Dette bestod af Staden Jamnia med det tilhørende Distrikt (*τοπαρχία*) og de for deres Dadelpalmer berømte Landskaber Phasaelis og Archelais. Det ligger nær at tænke sig, at den syriske Centurion har bestyret disse Ejendomme eller nogle af dem for Kejserinden, inden han blev forflyttet til en lignende Stilling i Noricum. Noricum havde længe været et uafhængigt Kongerige; Cæsar (*Bell. Gall.* I, 53) omtaler en Kong Voctio, hvis Søster var gift med Ariovist; men i Aaret 16 f. Chr. deltog Norikerne i Pannoniernes Indfald i Istrien (*Dio Cass.* LIV, 20), og bleve derfor tugtede af Illyriens Prokonsul P. Silius, og endnu fuldstændigere det næste Aar af Tiberius og Drusus¹⁾. Fra den Tid af er Noricum en romersk Provins, men naturligvis en kejserlig. Velleius har Ret i at kalde den Provins, skønt Indskrifter endnu i det 3dje Aarhundrede til Erindring om Landets gamle Stilling kalde det *regnum Noricum*²⁾. Det er muligt, at den overvundne Konge endnu, saa længe han levede, har faaet Lov til at beholde sin Rang og et tilsyneladende Herredømme; men han har aabenbart strax maattet bøde med store Afstaaelser, og ved hans Død er alt, hvad han raadede over, tilfaldet Kejseren. Det kan derfor ikke undre os at se Kejserinden og en anden Prinsesse i Besiddelse af store Ejendomme der.

¹⁾ Vellei. II, 39. Strab. IV, 6, 9.

²⁾ Vellei. II, 109. Sueton. Tib. 16. Corp. Inscr. Lat. III, 4797, 4800, 4828.